

Ранко МЛАДЕНОСКИ

У ЛАВИРИНТУ МОДЕРНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ

Жарко МИЛЕНИЋ: ЗАЕДНО, превео с хрватског Славчо Ковилоски, Современост, Скопје, 2007

„Заедно“ (оригинални наслов романа је „Удвоје“) Жарка Миленића је епистоларни роман. Написан је у форми писама. Двоје главних ликова – Марко Марковић и Гордана Л. се дописују међусобно и својим писмима износе и појашњују своје животне судбине. Они се, у ствари, и не познају. Срели су се само једном на пола часа и то је све. Сва њихова комуникација се одвија преко писама које шаљу једно другом. Први њихов контакт се остварује помоћу једне агенције за упознавање са седиштем у Риједи. Иницијатор контакта је Марко. На овакав начин, аутор романа још на почетку отвара, врло умешно и ненаметљиво, вечну тему отуђености човека у заједници, у друштву, а преко писама и преко неколико есеја разрађују се бројна актуелна питања из области комуникологије. Овде се, у суштини, разрађује теза са којом су сагласни, безмало, сви комуниколози – савремена средства за такозвану масовну комуникацију (радио, телевизија, новине, телефон, интернет) изазивају негативне социјалне и социопсихолошке промене. Они обезвређују важност непосредног контакта међу људима. Писма, она писма написана руком и са својеручним потписом на крају и послана поштом, по аутору овог романа, чувају ону људску топлину комуникације, и поред тога што и она улазе у оквире посредног контакта. Техничка „писма“ (њих нико ни не зове „писма“, већ „поруке“) као што су e-mail, SMS, chat – су хладна, механичка, аутоматизована. На пример, љубавна e-mail порука не може никада да има топлину љубавног писма које је написано руком! Тако каже аутор романа „Заедно“.

Нарација у роману је организована преко писама Марка и Гордане. Та писма су поредана хронолошким редоследом, а низ писама започиње са Марковим писмом, па следи одговор од Гордане, па Марков одговор... А негде у другом делу романа, између писама су убачена три есеја на комуниколошке теме. Уз то је у структури „Заедно“ убачен и један „роман у роману“ – незавршени Горданин роман који се односи на њену несрећну везу са несуђеним писцем Францијем. Но, ни то није све. Роман завршава тамо где почиње – са почетком првог Марковог писма. Са том кружном романескном структуром аутор нам износи једну суштинску поруку везану са његовом интенцијом у есејима – са технолошким развојем средстава комуникације, човек постаје заложник бескрајног ђаволског круга отуђења како од других, тако и од себе самог.

Лик Марка (Марко Марковић) се креира (гради, интегрира) преко његових вербалних предиката (лик говори о себи у првом лицу једнине). На такав начин читалац сабира податке о његовим атрибутима – он је писац, књижевни критичар, незапослен, разведен, има четрдесет година, рођен је у Брчком, живи у Ријеци, има двоје деце који не живе са њим, већ са њиховом мајком, он живи као подстанар, жели да се поново ожени (са Горданом) и да има другу децу, објављује рецензије у разним књижевним часописима, дописује се са Горданом... Но, овај епистоларни Марков дискурс је постављен и у функцији образложења ставова о одређеним темама, као што је рат (конкретно – рат у Босни и Херцеговини, на Косову, у Македонији), избеглице, уметност (књижевност, филм, музика), критика (о критичарима и писцима), љубав и брак из интереса, о Гордани и њеном психолошком профилу и тако даље. На такав начин, чак и у тексту који се односи на писма, овај роман добија есејистичку обојеност, но добија и једну рефлексивну нит.

Идентичан је и наративни дискурс што га срећемо у Горданиним писмима. И овде се суочавамо са грађењем лика преко вербалних предиката (нарација у првом лицу једнине – писма, односно одговор на писма добијена од Марка) – Гордана је девојка, односно није у браку, има тридесет и осам година, ради хонорарно као преводилац, живи у Загребу у стану који су јој купили родитељи, иза себе има једну дугогодишњу мучну и неуспешну везу са једним несуђеним писцем по имену Франци, не жели да се уда, не жели да има децу, воли књижевност, има списатељске амбиције, не жели да се поново сретне са Марком итд. И у том се делу романа (Горданина писма) срећемо са наративним фрагментима у којима се појављује есејистички карактер дискурса (о књижевности, филму, браку, нарцисоидности и сујети писаца). Роман у роману је наративни сегмент који се приписује Гордани. То је, у ствари, њен покушај да напише роман, то је њен незавршени роман о животу са Францијем. У ствари то је текст у тексту, дискурс у дискурсу и ту је умешно инкорпорирана интертекстуалност (филм, есејистика, научна фантастика, стрип), но и други елементи као што су металитература, паралелни ток две нарације, затворени круг приповедања (почетак је крај, крај је почетак), приближава овај роман Жарка Миленића постмодернистичкој стилској формацији.

Иронија и самоиронија доминирају у оном делу романа који детерминишемо као „Маркова писма“, иако се појављују и у дискурсу у којем се као наратор јавља главни женски лик (Горданина писма). На пример, Марко који је писац, овако започиње дописивање са Горданом: „Претпостављам да, када добијете ово писмо и погледате моју адресу на полеђини коверте, нећете знати о коме се ради. Навикао сам да људи не памте моје име, да ме не читају“. Или: „Иако сам у Загреб дошао пословно (додуше, нуђење рукописа издавачима није никакав бизнис

већ губљење времена), уствари сам дошао ради Вас“. Иронија у овом роману, у његовом највећем делу, функционира као жестока критика неадекватне позиције писца (и уметника уопште) у нашем друштву.

Три есеја који су убачени у роман, као што је већ напоменуто, баве се питањима који су повезани са улогом комуникацијских средстава у савременом животу. Аутор аргументује постављену тезу да се човек све више изолира од заједнице помоћу техничких средстава (телевизија, телефон, компјутер, интернет) и на тај начин се отуђује од других људи. Човек постаје роб сопственог напретка, односно техничког и технолошког развоја. Човек постаје овисник од машина које су његов производ. То је, значи, оно питање реификације, овисности, односно подређености човека у односу на предмете које је произвео и који га окружују. Питање које књижевност, па и уметност уопште, већ дуго времена обрађује, а срећемо га и овде као један сегмент романа „Заедно“ Жарка Миленића.

Жарко Миленић нам нуди један роман који је, додуше, невеликог обима, али ово његово књижевно дело има врло сложену структуру. То је роман који отвара и обрађује бројна питања која се тичу егзистенције савременог човека, питања која ваде на површину проблем изгубљености човека у лавиринту друштва, технолошког развоја, цивилизације уопште. Реч је, значи, о универзалној теми која је врло солидно разрађена уз романескну епистоларну структуру и есејистику. Са овим романом, Жарко Миленић још једном потврђује свој дар за стварање једноставних, интересантних, привлачних и, пре свега, читљивих књижевних дела.

Са преводом и са објављивањем овог романа на македонски језик, „Современост“ представља македонској публици још једног аутора из другог језичног подручја, аутора чија дела без икакве сумње заслужују читалачку пажњу.